सर्वः सर्वमपि कर्तुं सज्जः स्यात्

● माधवाचार्यः

ईश्वरचन्द्रविद्यासागरः समयपालनविषये बद्धादरः । स्वयं समयपालनं व्रतरूपेण कुर्वन् सः अपेक्षते स्म - अन्ये अपि तथैव आचरेयुः इति । अतः सः येषु कार्यक्रमेषु भागं वहेत् तेषु कार्यक्रमेषु समयपालन-विषये विशेषादरः दर्श्यते स्म ।

अथ कदाचित् एकस्यां सभायां तेन अध्यक्षता निर्वोढव्या आसीत् । किञ्चित् पूर्वमेव सः सभास्थानं गतवान् । तत्र सभामण्डपात् बहिः सर्वे स्थिताः आसन् । आयोजकाः चिन्ताक्रान्ताः दृश्यन्ते स्म ।

ईश्वरचन्द्रवर्यः आयोजकान् अपृच्छत् - ''किं कापि समस्या अस्ति ?'' इति ।

तदा आयोजकेषु अन्यतमः अवदत् - ''आम् । स्वच्छताकर्मकराः इतोऽपि न आगताः एव । सभा-भवने आसन्देषु च धूलिः दृश्यते । तत्र उपवेष्टुं नार्हन्ति जनाः । अतः सर्वे बहिः एव स्थिताः सन्ति'' इति ।

एतत् श्रुतवान् ईश्वरचन्द्रवर्यः झटिति एव सम्मार्जनीं स्वीकृत्य स्वच्छताकार्ये उद्युक्तः अभवत् । एतत् दृष्ट्वा लज्जिताः आयोजकाः अपि स्वयं स्वच्छतायां मग्नाः अभवन् । अतः अल्पे एव काले सभाभवनं स्वच्छं जातम् । यथासमयं सभा आरब्धा ।
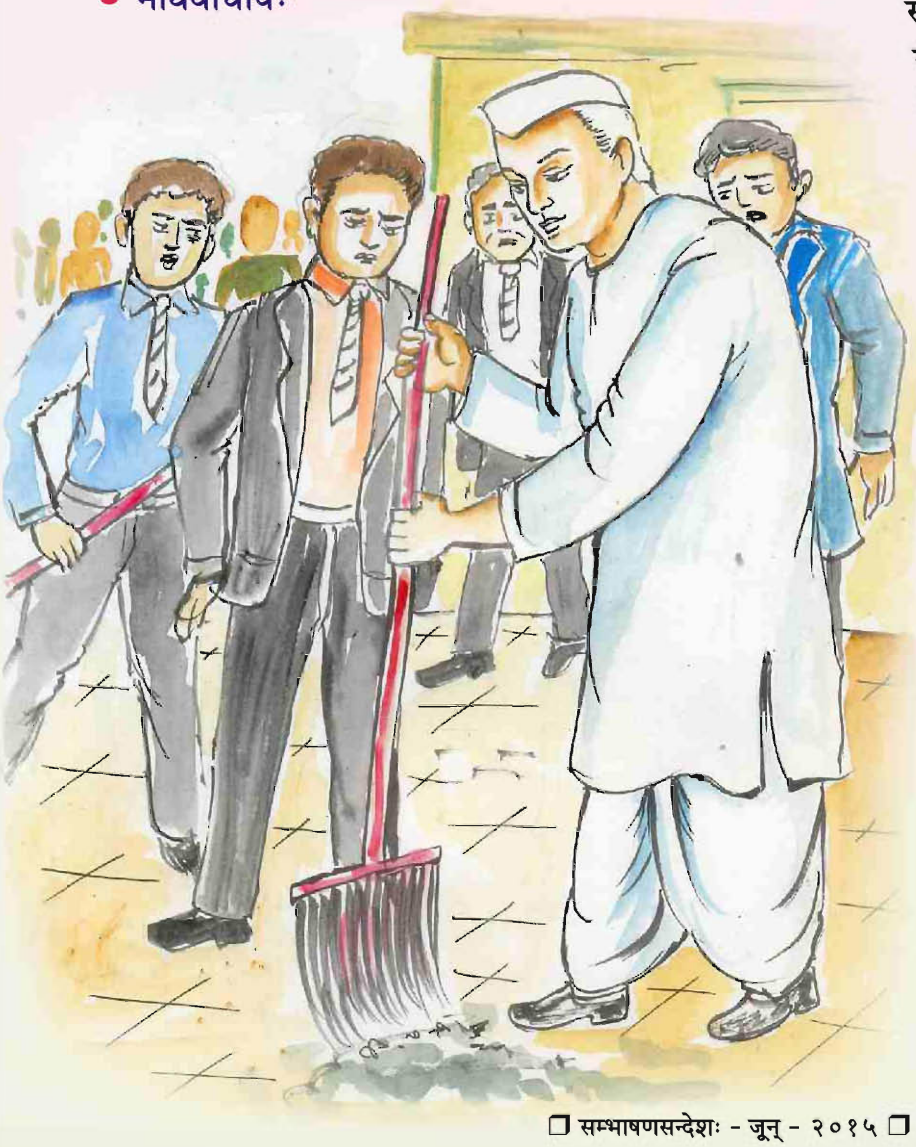
अध्यक्षत्वेन भाषमाणः ईश्वर-चन्द्रवर्यः अवदत् - ''अस्माभिः सर्वैः स्वावलम्बिभिः भवितव्यम् । राष्ट्रमपि स्वावलम्बि एव भवेत् । अन्येषाम् आगमनम् अनागमनं वा अवलम्ब्य अस्मदीयं कार्यं न तिष्ठेत् । अद्यतनघटनामेव पश्यत । केचन स्वच्छताकर्मकराः न आगताः । आगमनविषये तेषां सूचना स्पष्टा न स्यात् । अथवा तैः अन्यः कोऽपि क्लेशः सम्प्राप्तः स्यात् । किम् एतदर्थं कार्यक्रमारम्भे विलम्बः क्रियेत ? अथवा तेषाम् अनागमनात् कार्यक्रमः किं व्याक्षिप्येत ? एवं कदापि न स्यात् । कार्यक्रमाय बहवः उपस्थिताः सन्ति । तेषां समयः व्यर्थः न स्यात् । एकस्य क्षणस्यापि किं व्यर्थता न भवेत् । वयं स्वावलम्बिनः स्याम । सर्वविधमपि कार्यं कर्तुं वयं सर्वदा सज्जाः स्याम । कार्ये न किमपि क्षुल्लकं महत्त्वोपेतं वा । सर्वः अपि सर्वविधमपि कार्यं कर्तुं मनसः सज्जतां कुर्यात्'' इति ।